

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Лазоренка Сергія Анатолійовича
«Теорія і практика формування інформаційно-цифрової культури
майбутніх фахівців фізичної культури і спорту
в умовах змішаного навчання»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи

Домінуючий вектор розвитку сучасної освіти є її технологізація, під якою розуміють організацію освітньої діяльності, методи, форми діяльності учнів і педагогів і діагностику навчальних досягнень. Сучасне суспільство переживає історичний етап свого розвитку, який характеризується переходом від індустріальної до інформаційної епохи, що відображено в стрімкому розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і їх упровадженні в усі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема інформатизації освіти.

Сучасна система освітнього процесу не може залишитися осторонь глобального процесу інформатизації суспільства. Її значення останнім часом зростає і якісно впливає на процес формування та розвитку інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що дисертаційна робота виконана у межах науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичної культури «Підвищення рівня здоров'я і фізичної підготовленості різних груп населення засобами фізичної культури» (номер державної реєстрації 0111U005736), «Теоретичні і методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення» (номер державної реєстрації № 0116U000900) та кафедри інформатики «Використання інформаційних технологій в освіті» (номер державної реєстрації № 0111U005734), «Професійне становлення фахівця в умовах цифрового освітнього середовища» (номер державної реєстрації № 0120U100572).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації

Провідною ідеєю дослідження є те, що інформаційно-цифрова культура фахівця галузі фізичної культури і спорту як феномен з нетривіальною структурою сьогодні формується не лише в освітніх установах, а й під впливом швидко поширюваних у мережі цифрових технологій і засобів та потребою виважено сприймати значні обсяги спеціалізованих інформаційних потоків. Інтеграція зазначених впливів із професійною підготовкою фахівця фізичної культури і спорту може стати основою для конкурентоспроможності випускника ЗВО, а тому формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту має відбуватися не стихійно, а цілеспрямовано в межах педагогічної системи, яка уособлює в собі обов'язкове, проте виважене поєднання

традиційних і дистанційних форм навчання, інтеграцію спеціалізованих програмних засобів та інформаційного забезпечення фахової підготовки, а також модернізацію змісту фахових дисциплін і використання інтерактивних методів навчання, що зорієнтовані на формування кожного з компонентів такого виду культури.

Лазоренком С.А. обґрунтовано актуальність, теоретичне і практичне значення дослідження. Варто окремо звернути увагу на прагнення дисертанта вирішити визначені в роботі суперечності, що є показником якості проведеного дослідження. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури, наукових досліджень із окресленої проблематики дав змогу дисертантові чітко сформулювати науковий апарат дослідження, зокрема, його мету, яка логічно узгоджується з об'єктом, предметом і завданнями.

У дисертації простежується наукова новизна й особистий внесок здобувача, який полягає в тому, що:

– вперше теоретично обґрунтовано, змодельовано та експериментально перевірено ефективність педагогічної системи формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання, яка: має результатом позитивну динаміку рівнів сформованості складових інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС; ґрунтується на взаємних зв'язках різних методологічних підходів, серед яких провідними виступають системний, діяльнісний, технологічний, BYOD-підхід, візуально-цифровий, культурологічний та студентоцентричний; підпорядковується загальнодидактичним і специфічним принципам професійної підготовки майбутніх фахівців ФКіС, використання змішаного навчання, створення цифрових освітніх ресурсів; передбачає виважене поєднання фахової, інформатичної і мовної підготовки та враховує організаційні (організація в ЗВО інформаційно-освітнього середовища для реалізації змішаного навчання; організація квазіпрофесійної діяльності з використанням цифрових технологій (спеціалізовані ПЗ, соціальні сервіси, засоби цифрового здоров'я) для розвитку знань у сфері ФКіС та навичок е-комунікації; організація постійної комунікації зі стейкхолдерами для усвідомлення потреби в саморозвитку) та педагогічні (укріплення гуманістичних цінностей фізичного виховання на засадах ретроспективи розвитку ФКіС; подолання психоемоційних бар'єрів до використання ЕОР; використання візуально-цифрового підходу у процесі вивчення фахових дисциплін; стимулювання критичного мислення в роботі з інформаційними джерелами) умови, які реалізуються за допомогою традиційних та дистанційних форм, методів і засобів навчання; визначено теоретичні й практичні засади формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання; введено у науковий обіг категорію «інформаційно-цифрова культура майбутніх фахівців фізичної культури і спорту» та схарактеризовано її компоненти;

– уточнено зміст поняття «формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання»; критерії

та показники, завдяки яким схарактеризовано рівні сформованості інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання; зміст, форми і методи навчання для формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання;

– подальшого розвитку набули наукові положення теорії і практики формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання, наукові уявлення про сутність, структуру, критеріальні та рівневі ознаки сформованості інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців.

Достовірність наукових положень і висновків підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, зокрема численних наукових публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура дисертації Лазоренка С.А., що складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків, відображає логічний авторський підхід до викладу змісту роботи.

Наголосимо, що дисертантом чітко визначено завдання усіх етапів педагогічного експерименту, обрано ефективні методи вимірювання, ґрунтовно проведено кількісний та якісний аналіз експериментальних даних. Слід відзначити широкий масив дослідження: експериментальна робота здійснювалася на базі восьми закладів вищої освіти України та трьох різних установах галузі фізичної культури і спорту. Оформлення дисертації не викликає зауважень; матеріал викладено аргументовано, він відзначається доказовістю та переконливістю.

Важливо, що за результатами дослідження опубліковано 47 праць (із них 25 – одноосібні): 1 монографія, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, з яких 8 індексується міжнародною наукометричною базою Index Copernicus, 3 статті у періодичних закордонних виданнях (2 індексується міжнародною наукометричною базою Web of Science), 4 навчально-методичних посібники, 18 – матеріали апробаційного характеру.

Публікації та автореферат повною мірою відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора уможливорює зробити висновок про повноту викладу в науковій літературі основних положень дисертаційного дослідження. Відтак, кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук відповідно до вимог.

Основні положення дисертації пройшли належну апробацію в доповідях та панельних дискусіях наукових, науково-практичних і науково-методичних заходів різних рівнів, зокрема:

Міжнародних: «Історія фізичної культури і спорту народів Європи» (Луцьк, 2017), «Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness» (Batumi, Georgia, 2018), «Relevant Trends of Scientific

Research in the Countries of Central and Eastern Europe» (Riga, Latvia, 2020), «Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень» (Київ, 2020), «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (Київ, 2020), «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (м. Київ, 2020), «Наукова діяльність як шлях формування професійних компетентностей майбутнього фахівця» (Суми, 2020), «Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки» (Одеса, 2020), «Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології» (Львів, 2020), «Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки» (Київ, 2020), «Інформаційні технології в освітньому процесі» (Чернігів, 2020);

Усеукраїнських: «Сучасні проблеми логопедії та реабілітації» (Суми, 2015, 2016), «Національна самосвідомість та правова культура в умовах Європейської інтеграції» (Суми, 2017), «Технології електронного навчання» (Слов'янськ, 2020), «Інформаційні технології у професійній діяльності» (Рівне, 2020), «Актуальні проблеми психології і педагогіки» (Харків, 2020), «Організаційно-методологічне забезпечення підготовки фахівців: тенденції, проблеми та шляхи їх вирішення (з нагоди 90- річчя ХНАДУ)» (Харків, 2020).

Оцінка змісту дисертації та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність, значущість і стан розробленості обраної теми; визначено науковий апарат дослідження, його методологічні та теоретичні засади; представлено концепцію дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення дисертаційної роботи; наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів; схарактеризовано особистий внесок здобувача у роботах, написаних у співавторстві; подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні основи формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту»** – схарактеризовано стан розробленості проблеми формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС; розкрито сутність і структуру інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС; розроблено критерії і показники, на основі яких схарактеризовано рівні сформованості інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

За результатами аналізу нормативних документів (у т.ч., стандартів освіти) та освітньо-професійних програм підготовки фахівців ФКіС встановлено, що для бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура і спорт важливим поряд зі здобуттям ними кваліфікації у вибраній вузькоспеціальній галузі стає здатність адаптуватися до мінливих умов інформаційного суспільства, що підтверджує затверджений перелік компетентностей фахівців ФКіС, серед яких – уміння працювати з інформацією і використовувати цифрові технології в освітній та майбутній професійній діяльності.

Завдяки структурно-логічному аналізу визначено структуру інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців ФКіС: *аксіологічний компонент* (характеризує світоглядне бачення цифрових технологій (ЦТ) в інформаційному суспільстві, розуміння та усвідомлення ролі й значення інформації та ЦТ у професійній діяльності); *мотиваційний компонент* (визначається прагненням використовувати ЦТ професійної спрямованості); *технологічний компонент* (характеризується володінням мережевими технологіями, технологіями мультимедіа для конструювання навчально-тренувальних занять, уміннями розробляти освітні ресурси та ін.); *пізнавальний компонент* (визначається фаховими знаннями про ЦТ та методи обробки даних (пошук, аналіз, оцінка, передача тощо)); *комунікативно-сугестивний компонент* (характеризується мовно-мовленневою підготовкою майбутніх фахівців ФКіС, володінням ЦТ як засобами вербального і невербального впливу з метою трансляції професійної інформації); *рефлексивний компонент* (визначається здатністю до саморозвитку у сфері ФКіС та цифрових технологій).

Структурно-логічний аналіз категорії «інформаційно-цифрова культура майбутніх фахівців ФКіС» уможливив розроблення *критеріїв* (ціннісний, поведінковий, процедурний, когнітивний, вербально-емоційний, особистісний) і *показників* (ціннісні установки на використання ЦТ, мотивація, уміння використовувати ЦТ, уміння конструювати ЕОР, ІТ-обізнаність, фізкультурна освіченість, вербальний вплив, емоційний інтелект, здатність до самоосвіти, рефлексія), на основі яких охарактеризовано три *рівні* (початковий, середній, високий) сформованості інформаційно-цифрової культури майбутнього фахівця ФКіС.

У другому розділі – **«Педагогічна система формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання»** – обґрунтовано методологічні засади формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання, розроблено, теоретично обґрунтовано та змодельовано педагогічну систему формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання.

Розкрито методологічні засади формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання. До них віднесено системний (забезпечує результативність педагогічної системи через взаємний зв'язок і взаємодію підсистем), культурологічний (уможливлює аналіз провідної категорії дослідження крізь призму професійної культури, яка є невіддільним компонентом загальної культури і має властивості цілого), діяльнісний (зумовлює інтегративне поєднання діяльності викладачів в умовах змішаного навчання та освітньої і квазіпрофесійної діяльності студентів у віртуальному просторі), технологічний (інтегрує різні технології, у т.ч. навчальні, цифрові, для забезпечення прогнозованого результату), BYOD-підхід (забезпечує інтенсифікацію навчання за рахунок безпосереднього опанування цифрових

технологій, у т.ч. технологій цифрового здоров'я, на власних портативних пристроях), візуально-цифровий (використовується з метою забезпечення наочності, відтворення в дії глибинних внутрішніх та асоціативних зв'язків основних понять і процесів, що є провідними для галузі ФКіС, через використання цифрових технологій і засобів, у т.ч. спеціалізованого спрямування), студентоцентрований (уможливорює побудову освітньої траєкторії кожному студенту на основі урахування його психологічних особливостей і уподобань (сприймання певного типу інформації – візуальне подання, текстове подання, відео-, аудіо-; селективно-візуальна увага, власний темп навчання, зорієнтованість на певному виді спорту тощо)) наукові підходи.

У третьому розділі – **«Практичні засади формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання»** – визначено організаційні та педагогічні умови формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання.

Визначено умови формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання: організаційні (організація інформаційно-освітнього середовища для реалізації змішаного навчання; організація квазіпрофесійної діяльності з використанням цифрових технологій (спеціалізовані ПЗ, соціальні сервіси, засоби цифрового здоров'я) для розвитку знань у сфері ФКіС та навичок е-комунікації; організація постійної комунікації зі стейкхолдерами для усвідомлення потреби в саморозвитку) та педагогічні (укріплення гуманістичних цінностей фізичного виховання на засадах ретроспективи розвитку ФКіС; подолання психоемоційних бар'єрів до використання електронних освітніх ресурсів; використання візуально-цифрового підходу у процесі вивчення фахових дисциплін; стимулювання критичного мислення в роботі з інформаційними джерелами).

Четвертий розділ – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічної системи формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання»** – впроваджено та експериментально перевірено ефективність педагогічної системи формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання.

Впроваджено та експериментально перевірено ефективність педагогічної системи формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання. За результатами констатувального етапу педагогічного експерименту було встановлено в основному початковий і середній рівні сформованості інформаційно-цифрової культури, а тому впроваджено зміни у професійній підготовці фахівців, які узгоджувалися із теоретично обґрунтованою педагогічною системою такого формування, зорієнтованою на реалізацію в умовах змішаного навчання.

За результатами формувального етапу експерименту підтверджено

ефективність розробленої педагогічної системи емпірично, а на результативному етапі – статистично, причому найбільшій динаміки набув аксіологічний компонент інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту за показником «Ціннісні установки», що пояснюємо впровадженням змішаного навчання за моделлю «Flex Model» (повною паралельною схемою), коли одночасно провадилися традиційна, дистанційна та неформальна форми освіти, що підтвердило доцільність використання відеоконференцій, вебінарів, спілкування у чатах та інших видів е-комунікації, застосування інформаційно-перцептивних методів навчання та потребу популяризації неформальної освіти.

Дискусійні положення та побажання щодо вдосконалення змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення результатів проведеного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, зокрема:

1. На нашу думку, під час аналізу основних дефініцій та понятійних конструкторів дослідження необхідно було б посилити авторську інтерпретацію наукових матеріалів, а також вважаємо, що дослідження збагатило б виділення їх в окремий підрозділ.

2. У дослідженні для формування інформаційно-цифрової культури передбачено використання сугестивних методів впливу (заохочення, вимога, переконання). Робота тільки б виграла, якби автор деталізував, коли, на яких етапах формування інформаційно-цифрової культури їх потрібно використовувати.

3. В роботі використовується позначення ЦОР – цифрові освітні ресурси. Чи відрізняються вони від ЕОР – електронних освітніх ресурсів?

4. Відзначаючи позитивно популяризацію використання відкритих освітніх платформ, вважаємо, що автор не надає чітких рекомендацій щодо використання на них конкретних ресурсів в контексті формування інформаційно-цифрової культури у фахівців фізичної культури і спорту.

Водночас, варто зазначити, що висловлені зауваження не є принциповими, вони мають рекомендаційний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження С.А. Лазоренка, не знижують його високої теоретичної та практичної цінності щодо формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання.

Висновок

Аналіз змісту дисертаційної роботи, автореферату, опублікованих праць дисертанта дає підставу зробити такий висновок: дисертація Лазоренка Сергія Анатолійовича «Теорія і практика формування інформаційно-цифрової культури майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в умовах змішаного навчання», є самостійним і завершеним науковим дослідженням, що заслуговує на позитивну оцінку.

Рукопис дисертації і автореферат оформленні відповідно до вимог пп. 9, 10, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., № 943 від 20.11.2019 р., № 607 від 15.07.2020 р.), що дає підстави для присудження Лазоренко Сергію Анатолійовичу наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Львівського національного університету
імені Івана Франка

О.В. Шукатка

